

XORAZM VOHASI SHAROITIDA ONDATRA (*ONDATRA ZIBETHICA L.*) POPULYATSIYASI VA UNI EKOSISTEMADAGI ROLI

Avezova Umida Maksudovna
Urganch Davlat Universiteti katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ondatra (*Ondatra zibethicus*) populyatsiyasining tabiiy ekotizimlardagi ekologik funksiyalari, ularning biotopga ta'siri va boshqa biologik turlarga bo'lgan o'zaro munosabatlari tahlil qilinadi

Kalit so'zlar: ondatra, ekotizim, populyatsiya, bioxilma-xillik, gidrologik rejim.

Аннотация: В статье анализируются экологические функции популяций ондатры (*Ondatra zibethicus*) в природных экосистемах, их влияние на биотоп и взаимодействие с другими биологическими видами.

Ключевые слова: ондатра, экосистема, популяция, биоразнообразие, гидрологический режим.

Abstract: This article analyzes the ecological functions of muskrat (*Ondatra zibethicus*) populations in natural ecosystems, their impact on the biotope, and their interactions with other biological species

Keywords: muskrat, ecosystem, population, biodiversity, hydrological regime.

Ondatra, mushk kalamush (*Ondatra zibethicus*) – dala sichqonlari oilasiga mansub kemiruvchi; urug'ning yagona turi. Gavdasi 35 sm gacha, dumi 28 sm gacha, vazni 1,5 kg gacha. Quruqlik hamda suvda yashashga moslashgan, qishda muzlaydigan suv havzalarida yashaydi. Dumi yon tomondan yassilashgan, tangachali, tuksiz; orqa oyoqlaridagi suzgich pardasi to'liq rivojlanmagan. Yungi qalin, qoramtir qo'ng'irdan qora ranggacha, qisman suv yuqtiradi. Erkagining dumi asosidagi bir juft mushk bezlari urchish davrida hidli yog'simon oqish suyuklik – mushk ajratadi.

Amudaryoning quyi oqimi sharoitida ondatraning ko'payishi 6-6,5 oy davom etadi. Zotlarning kattaligi har bir urg'ochi individga to'g'ri keladigan o'rtacha embrionlar soni bilan aniqlanadi. Nasl hajmi yildan yilga 7,1-7,8 dan farq qilmaydi[3]. Amudaryo deltasida o'rtacha birinchi naslda 9,8 ta embrion va ikkinchi naslda - 8,8 uchinchi naslda - 7,7 embrion bo'ladi. Eng past nasl berish darajasi yosh urg'ochilarda joriy yilning birinchi naslida - 5,5 embrion qayd etilgan [1].

Urg'ochilarda homiladorlik 25-30 kun davom etadi; Bir naslda o'rtacha 7-8 ta bola tug'adi. Shimoliy hududlarda yiliga 2 marta nasl beradi va ko'payish davri issiq

**«EKOLOGIYA VA ATROF MUHIT MUHOFAZASI
MUAMMOLARI VA ULARNING INNOVATSION YECHIMLARI»
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya**

oylar martdan avgustgacha davom etadi. Janubiy hududlarda ko'payish deyarli to'xtovsiz bo'lib, urg'ochi individlar bir yilda 4-5 naslni boqishi mumkin.

Tug'ilgandan keyingi birinchi haftalarda erkak hayvon emizikli urg'ochi hayvonga ovqat olib keladi va shunday qilib, bolalarning yuqori omon qolish darajasi uchun sharoit yaratadi. Kichkintoylar tug'ilganda ko'r bo'lib, vazni taxminan 22 g bo'ladi. 10 kunlik hayvonlar allaqachon suzishni bilishadi va 21 kunlikda ular o'simlik ovqatlarini yeyishni boshlaydilar. 30-kunga kelib, yosh ondatralar mustaqil bo'lishadi, ammo qishlash uchun ota-onalari bilan qoladilar. Yosh ondatralarning ko'chishi bahorda sodir bo'ladi. Ondatralar 7-12 oylikda jinsiy yetuklikka erishadilar. Maksimal 3 yil umr ko'radi, Tutqunlikda - 10 yilgacha.

Tadqiqot natijalari va ularning muhokamasi.

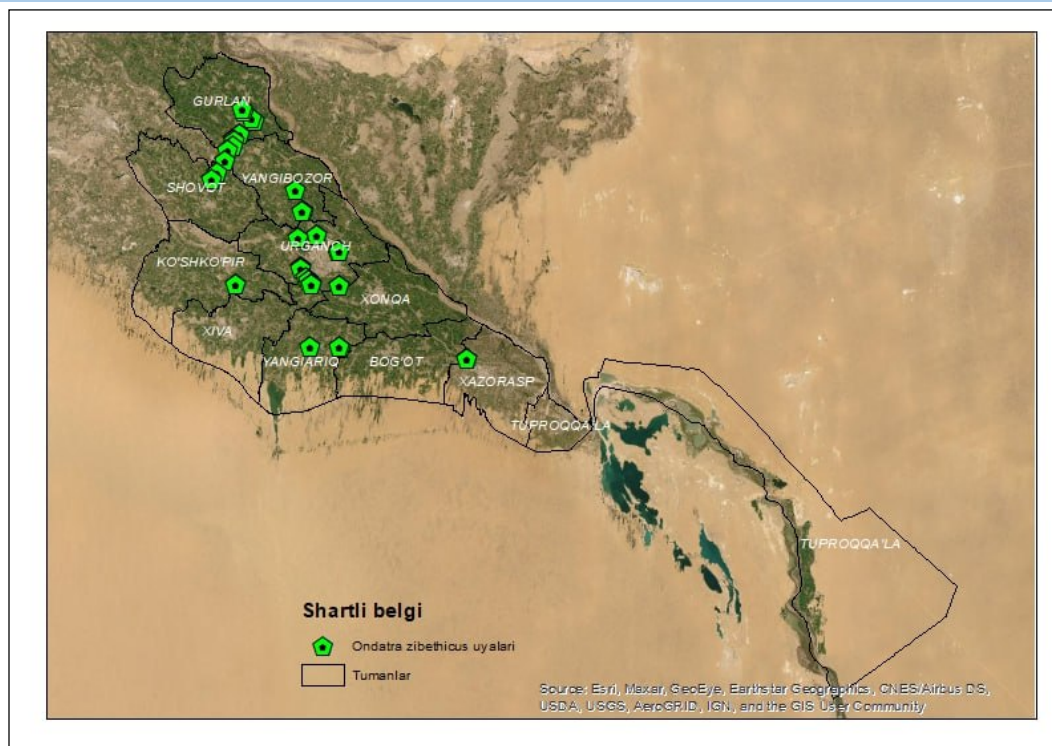
Asosan, ondatralar kollektor va sug'orish kanallari qirg'oqlari bo'yida, pasttekislikdagi ko'llarda, qamishzorlarda, to'qaylarda yashaydi. Tik qirg'oqlari bo'lgan joylarda ondatra teshik qazadi, suv omborlarida esa suv o'simliklarining poyasidan uya va kulbalar quradi.

1-jadval.Xorazm vohasining tadqiqot olib borilgan qismi

T/r	Hududlar	Maydoni
1.	Urganch tumani	80 gektar
2.	Yangiariq tumani	70 gektar
3.	Gurlan tumani	90 gektar
4.	Shovot tumani	80 gektar
5.	Xozarasp tumani	60 gektar
6.	Yangibozor tumani	70 gektar
	Umumiy yer maydoni	450

«EKOLOGIYA VA ATROF MUHIT MUHOFAZASI MUAMMOLARI VA ULARNING INNOVATSION YECHIMLARI» mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya

1-rasm.tadqiqot olib borilgan hudud xaritasi.

Ondatraning ovqatlanishi fasllarga qarab o'zgarib turadi. Bahorda asosiy oziq-ovqat sifatida chig'anoqlar, otquloq va qamishlarning qishlagan poyalari, ildizpoyalari va suv o'tlari va tuxum kapsulalari, ba'zan tol po'stlog'i hisoblanadi. Yozda va kuzda ondatra sezilarli darajada ko'proq o'simlik turlarini, ayniqsa ko'pincha zig'ircha, otquloqlar, qamishlar, kamishlar, suv o'tlari, trefoil suv o'tlari va qo'g'alarni iste'mol qiladi. Qishda uning ratsionida rizomlar, kuzgi kurtaklar va otlar, qamish va qo'g'alarning o'layotgan qismlari ustunlik qiladi. Ondatra, shuningdek, hayvonlarning oziq-ovqatlarini iste'mol qiladi, ikki pallali va kerevitlarni afzal ko'radi. barcha hayvonlar singari, kemiruvchilarga mansub ondatra ham o'txo'r hayvondir.[2]

Ekotizimdagi rolikdan kelib chiqqan holda, ondatrani tabiatda o'z o'rnini bor.

1.Ondatrani "turlar muhandisi" deb hisoblash mumkin, chunki u suv ekotizimlarining biotik va abiotik muhitining ko'plab jihatlariga ta'sir qiladi. Masalan, u qurayotgan inshootlar, to'g'onlar va chuqurliklar daryo va hovuzlarning fizik tuzilishida o'zgarishlarni yuzaga keltiradi, yangi ekotizimlarni shakllantiradi va yangi suv biotoplarini yaratadi.

«EKOLOGIYA VA ATROF MUHIT MUHOFAZASI
MUAMMOLARI VA ULARNING INNOVATSION YECHIMLARI»
mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya

2. Ondatralar flora va faunaga faol ta'sir ko'rsatadi, ko'proq turli jamoalarni shakllantiradi va saqlaydi. Ular o'simliklar, jumladan, suv va quruqlik o'simliklari bilan oziqlanadi va suv o'simliklarining urug'larini tarqatishda rol o'ynaydi. Shu bilan birga, ular o'simliklarning haddan tashqari o'sishini oldini oladi, boshqa turlar mavjud bo'lishi mumkin bo'lgan ochiq suv bo'shliqlarini yaratishga yordam beradi.

3. Ondatralar ekotizimdagi suv taqsimoti va biogeokimyoviy tsikllarga ham ta'sir qiladi. Ular tomonidan qurilgan uyalar va to'g'onlar daryolarning gidrologik rejimini o'zgartirishi, suv havzalarini yaratish va suv oqimini tartibga solishda ishtirok etishi mumkin. Bu o'z navbatida gazlar almashinuviga, ozuqa moddalarining saqlanishiga va ekotizimdagi virusli va bakterial jarayonlarni tartibga solishga ta'sir qiladi.

Shunday qilib, ondatralar suv ekotizimlarining ekologik barqarorligini saqlashga va ularning ifloslanishining oldini olishga yordam beradi. Bundan tashqari, ondatralar boshqa suv organizmlarining rivojlanishi uchun sharoit yaratadi. Ular hosil qilgan kanallar va suv havzalari ko'plab baliqlar, qushlar va hasharotlar uchun boshpana va ko'payish joylariga aylanadi. Suv ekotizimlarida hayotning bunday xilma-xilligi biologik muvozanatni saqlashga va mintaqadagi biologik xilma-xillikni kengaytirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1 Шадрина, Е. Г., Сыроватская, Л. А., & Шадринова, У. В. (2009). Размерная характеристика, фенетическая структура и оценка благополучия популяций ондатры (*Ondatra zibethica* L., 1766) на территории Якутии. *Проблемы региональной экологии*, (4), 43-47.

2. Мамбетуллаева, С. М. (2024). СТРУКТУРА ПОПУЛЯЦИИ ОНДАТРЫ (*Ondatra Zibethicus*) В УСЛОВИЯХ ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ УЗБЕКИСТАНА. *Universum: химия и биология*, 1(5 (119)), 19-24.

3. Шадрина, Е. Г., Вольперт, Я. Л., & Охлопков, И. М. (2021). Интродукция млекопитающих в Якутии: анализ результативности, перспектив и негативных последствий. *Российский журнал биологических инвазий*, 14(4), 134-156.